

Związek Rzemiosła Polskiego

ul. Miodowa 14, 00-246 Warszawa, tel. +48 22 50 44 200, fax. +48 22 50 44 220, www.zrp.pl, zrp@zrp.pl

**Opinia ZRP dot. komunikatu Komisji Europejskiej
„Sprawozdanie dotyczące prognozy strategicznej z 2020 r.
Prognoza strategiczna – w kierunku bardziej odpornej Europy”**

Warszawa, 18 listopada 2020

Ze względu na trwające opracowywanie stanowiska rządu, dot. komunikatu Komisji Europejskiej – „Sprawozdanie dotyczące prognozy strategicznej z 2020 r. Prognoza strategiczna – w kierunku bardziej odpornej Europy”, Związek Rzemiosła Polskiego (ZRP) pragnie niniejszym przedstawić swoje stanowisko w tej sprawie.

Plan prognozy strategicznej będzie zawierał horyzontalne działania prognostyczne oraz tematyczne projekty ukierunkowane na przyszłość. Dlatego też Związek Rzemiosła Polskiego, jako społeczno-zawodowa organizacja samorządu gospodarczego, w większości popiera działania UE, o których jeszcze kilka lat temu nie było potrzeby mówić. *W niniejszym komunikacie Komisja określa, w jaki sposób włączy prognozę strategiczną w kształtowanie polityki UE, i przedstawia związane z tym priorytety.* ZRP podziela opinię, że prognoza będzie stymulowała myślenie strategiczne, co ma istotne znaczenie, szczególnie w erze cyfryzacji.

Związek Rzemiosła Polskiego popiera podejście, które *zapewni, aby działania krótkoterminowe wpisywały się w cele długookresowe, i umożliwi UE wytyczanie swojego własnego kierunku działań i kształtowanie świata wokół niej.* Analiza skuteczności wprowadzanych rozwiązań krótkoterminowych pozwoli lepiej dopasować je do założonego celu długoterminowego i szybciej reagować na pojawiające się zagrożenia. Stanie się to dzięki solidarności innych państw członkowskich. Państwa członkowskie, w których funkcjonowały tego typu środki, pomagały firmom przetrwać kryzys, a ludziom utrzymać pracę.

W niniejszym pierwszym rocznym sprawozdaniu dotyczącym prognozy strategicznej określono, w jaki sposób prognozowanie będzie wykorzystywane przy kształtowaniu polityki, aby wzmocnić odporność UE w czterech wzajemnie powiązanych wymiarach: społecznym i ekonomicznym, geopolitycznym, ekologicznym i cyfrowym. Słusznym wydaje się podejście do kształtowania polityki UE poprzez wykorzystanie prognozy w czterech zaproponowanych wymiarach. Takie podejście, na obecnym etapie, obejmuje swym zakresem to, co jest potrzebne do wzmocnienia odporności na czynniki negatywnie oddziałujące na UE. W podjętej przez rzemiosło dyskusji dot. omawianego komunikatu zwrócono uwagę na kwestie dotyczące w szczególności kształcenia, zatrudnienia, rynku pracy, umiejętności i transformacji cyfrowej.

W kontekście wymiaru społecznego i ekonomicznego wyjątkowo trafne wydaje się stwierdzenie, że *ludność Europy starzeje się*, na co również rzemiosło zwraca od lat uwagę. Bez sukcesji w firmach zawody rzemieślnicze mogą zagańać, dlatego wyjątkowo istotne jest zainteresowanie młodych rzemiosłem. UE opracowując pakiety inwestycji i reform powinna, zatem zwrócić szczególną uwagę również na zachowanie tradycji rzemieślniczych w poszczególnych państwach. Rzemiosło to specyficzna działalność, niejednokrotnie ściśle związana z osobistą pracą twórczą, dlatego też transformacja rzemiosła jest wyjątkowo trudna. Co prawda

pandemia COVID-19 wymusiła zaplanowane na okres kolejnych dziesięcioleci zmiany na rynku pracy, ale nie wpłynęły one w sposób istotny na samą transformację rzemiosła. W odróżnieniu od innych zawodów, w rzemiośle niejednokrotnie nie jest możliwe zastąpienie dotychczasowej pracy – telepracą. Zastąpienie *spotkań na żywo konferencjami i wydarzeniami wirtualnymi*, sprzedaż realizowana przez Internet oraz usprawnienie załatwiania spraw administracyjnych na odległość, jedynie w niewielkim stopniu pomogło rzemieślnikom. Doświadczenia zebrane podczas pandemii COVID-19 powinny, zatem nie tylko dla rzemieślników stanowić *okazję do przemyślenia i dostosowania form zatrudnienia i modeli ścieżki zawodowej*, ale również dla UE stać się impulsem do refleksji i pochylenia się nad problemami rzemiosła. Jeżeli prognoza strategiczna ma faktycznie doprowadzić do *sprawiedliwej transformacji*, powinna nie tylko kreować nowe zawody przyszłości, ale również wspierać już istniejące, oparte na tradycji przekazywanej z pokolenia na pokolenie.

Kiedy analizuje się przyszłe modele zatrudnienia i zapotrzebowania w zakresie umiejętności, kluczowym elementem okazuje się innowacyjność. Oznacza ona zdolność udoskonalania procesów i metod, ale liczą się tutaj również kompetencje ogólne, takie jak kreatywność, umiejętności rozwiązywania problemów, współpracy, umiejętności przywódcze czy przedsiębiorczość. Połączenie uczenia z rozwojem i wdrażaniem kompetencji skoncentrowane na kluczowych umiejętnościach i najważniejszych kompetencjach – to wyzwanie dla edukacji.

Natomiast głównym wyzwaniem dla firm, które będą chciały się automatyzować, będzie dobre wykształcenie kadry inżynierskiej. Kształcenie powinno zmierzać w kierunku rozwoju takich zawodów jak m.in.: mechatronik, automatyk, informatyk oraz nowych umiejętności w miejsce dotychczasowych, których udział będzie się systematycznie zmniejszał. Do przykładowych zawodów nowej generacji zaliczyć można: IT-matyka (połączenie informatyka i automatyka), cyberbiologa, czy np. cyberfizyka¹.

Dla rzemiosła, oprócz wsparcia w jego cyfryzacji i automatyzacji, równie istotne jest szkolenie młodych rzemieślników. Nie należy więc zapominać o praktycznej stronie nauczania zawodów. W celu nadążenia za zmianami, które nadchodzą środowisko rzemieślnicze postuluje **upowszechnianie systemu przygotowania zawodowego (kształcenie dualne)**, ale z większą rolą dla organizacji pracodawców m.in. cechów i izb rzemieślniczych, jako gwarantów jakości tego procesu. Praktycznych umiejętności nie nabędzie się w trybie wyłącznie wirtualnej nauki. Nie zmieni też tego *hiperłączność i współpraca transgraniczna między instytucjami edukacyjnymi*. Niezbędna jest też znacznie **silniejsza koordynacja i współpraca między instytucjami**

¹ J. Gracel, M. Makowiec, *Kluczowe kompetencje menedżera w dobie czwartej rewolucji przemysłowej – Przemysłu 4.0*, ZARZĄDZANIE XLIV – NR 4 (2017), s. 113.

edukacyjnymi, rządami i pracodawcami, np. w zakresie opracowywania programów nau-
czania. Kwalifikacje nabywa się i rozwija przez całe życie w ramach szkoleń i pracy. Nie-
mniej można uzyskiwać je także poza rynkiem pracy – fakt ten powinien zostać w większym
stopniu uznany². Jedyne model wykorzystujący zalety dualnego szkolenia zawodowego, or-
ganizowanego w rzemiośle, może rzeczywiście wykształcić fachowców. Jeżeli przy tym UE
faktycznie położy *większy nacisk na uczenie się przez całe życie*, ZRP widzi szansę, aby
zmiany faktycznie przyczyniły się do poprawy aktualnej sytuacji. Efekty pracy rzemieślników
są niejako wspólnym dobrem UE. Z pewnością lepsze przygotowanie zawodowe adeptów
nauki zawodu przyczynia się do rozwoju ich talentów, a w konsekwencji także do wzrostu
innowacyjności gospodarki. Poszanowanie tradycji wpływa na wizerunek UE, czyli wspólnoty
nie tylko idącej za postępem technologicznym, ale również szanującej tradycje. Inwestowanie
w kształcenie, szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe
życie, promowanie trwałego, wysokiej jakości zatrudnienia i zasad bezpiecznej pracy oraz
propagowanie zasad etyki zawodowej to cele, których nie może zabraknąć w rzemiośle.
Funkcjonowanie rzemiosła w warunkach jednolitego rynku europejskiego pokazało, że więk-
szość firm odnalazła swoje miejsce na tym rynku. Dla działalności zakładów rzemieślniczych
(mieszczących się w kategorii mikro i małych przedsiębiorstw) niezwykle ważne są warunki
prowadzenia działalności gospodarczej, które odnoszą się m.in. do szeroko rozumianego prawa
pracy oraz systemu ubezpieczeń społecznych. Te kwestie w dużej mierze mają wpływ na
konkurencyjność tych przedsiębiorstw.

Tak jak dla odporności geopolitycznej, również w wymiarze społecznym i ekonomicz-
nym istotne znaczenie ma *zachowanie przestrzeni na budowanie konsensusów i wspólne dzia-
łania, aby radzić sobie z globalnymi wyzwaniami i chronić wspólne dobra publiczne*. Tak jak
aktywa przemysłowe i korporacyjne Europy, rzemiosło zasługuje, aby uwzględnić jego po-
trzeby w zintegrowanej strategii.

UE podchodząc do kwestii odporności ekologicznej i *stworzenia społeczeństwa neutral-
nego dla klimatu*, powinna realizować swoje zadania, opierając się na *zasadzie „nie szkodzić”*,
nie tylko w kwestiach finansowych, jak to zostało podkreślone w komunikacie, ale również na
innych poziomach wprowadzanej transformacji ekologicznej. Podtrzymywanie tradycji ma
również istotny wpływ na rozwój społeczny, głównie nowych pokoleń. Niewątpliwie *sektor*

² Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie zatrudnienia młodych, umiejętności
technicznych i mobilności (opinia z inicjatywy własnej), Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej, 2012/C 68/02,
Bruksela, 18 stycznia 2012 r.

ekologiczny może generować miliony miejsc pracy, ale przy nieumiejętnym jego poszerzaniu może jednocześnie zmniejszyć ilość pracowników w sektorach opartych na tradycji.

W dzisiejszym świecie dominują trzy megatrendy: **globalizacja, cyfryzacja oraz kreacja**. Zbieżność tych trzech megatrendów jest siłą napędową Cyber-wieku. W świecie uwikłanym w sieci wiedzy, **przy obecnej hiper konkurencji sama wiedza i instynkt nie wystarczą. Trzeba czerpać z doświadczenia firm rodzinnych i obserwować rynek**. Żyjemy w świecie ciągłych zmian, praca ma charakter bardziej złożony i jest wynikiem współpracy, uległ skróceniu przeciętny czas życia firmy, zmienia się profil pracownika – eksperta, profesjonalisty, a więzi między pracownikami i firmami uległy osłabieniu. Rzemiosło ma świadomość nadchodzących zmian oraz znaczenia, jakie ma dla wszystkich wymiar cyfrowy. W związku z cyfryzacją, automatyzacją i prognozowanymi zmianami na rynku pracy, niezbędne jest unowocześnienie rynku pracy, na którym istnieć powinna łatwość tworzenia miejsc zatrudnienia oraz łatwość ich zajmowania przez pracowników o odpowiednio elastycznych kwalifikacjach.

Oczywistym jest, że postęp technologiczny ma coraz większe znaczenie, *hiperłączość jest coraz bardziej powszechna wraz z integracją fizyczną i cyfrową, internetem rzeczy, technologią inteligentnego domu, wykorzystaniem dużych zbiorów danych, rzeczywistością rozszerzoną i wirtualną, uczeniem się maszyn i innymi posiadającymi coraz większe zdolności technologiami sztucznej inteligencji*. Zatem dalsze wspieranie tego procesu przez UE nie powinno opierać się tylko na dalszym promowaniu *transformacji cyfrowej administracji publicznej i systemów wymiaru sprawiedliwości w całej Europie*, ale również na cyfryzacji i częściowej automatyzacji procesów małych i średnich przedsiębiorstw. Podzielamy przy tym niepokój, który budzi *przepaść cyfrowa między obszarami miejskimi i wiejskimi*.

Zdaniem ZRP należy zachować ostrożność podczas tworzenia miejsc pracy związanych ze sztuczną inteligencją i robotyką, aby bezpowrotnie nie znikły zawody oparte na tradycji. Niewątpliwie należy się zgodzić z faktem, że w tej materii poziom *gotowości i świadomości w całej UE jest również nierówny*. **Tam gdzie jest to możliwe dezaktualizacja miejsc pracy powinna być zastępowana ich modernizacją**. Technologie cyfrowe, jeśli są właściwie stosowane, mogą zwiększyć skuteczność oraz wydajność nie tylko systemów kształcenia, ale również przyczynić się do likwidowania przepaści cyfrowej w innych sektorach. W ocenie ZRP sprostanie takim wyzwaniom otworzy szerokie możliwości dla Europy.

Słusznym wydaje się stwierdzenie, że technologie cyfrowe mogą *zoptymalizować funkcjonowanie mediów, mobilności i transportu, produktów, procesów przemysłowych i budynków oraz innych aktywów, co doprowadzi do oszczędności energii, zmniejszenia zanieczyszczenia i zwiększenia zasobooszczędności przez umożliwienie przejścia na gospodarkę o obiegu*

zamkniętym. Nie należy przy tym zwracać uwagi tylko na aspekty ekologiczne tj. *zużycie energii*, ale również na wszystko to, co jest ściśle powiązane z wprowadzaniem technologii cyfrowych. Należy zbadać i zminimalizować negatywny wpływ wprowadzanych zmian na wszelkie obszary życia i zdrowia obywateli UE. Jak słusznie stwierdzono w komunikacie, wiąże się to z *nowymi wyzwaniami, takimi jak radzenie sobie z rosnącym przepływem informacji i sztucznym pozyskiwaniem ludzkiej uwagi*. W ramach prognozy nie tylko można, ale powinno się *zbadać sposoby wdrożenia bezpiecznej infrastruktury cyfrowej*.

Eksperti są zgodni, że automatyzacja może być skutecznym sposobem na zwalczenie kryzysu. Istotne jest jednak to, kiedy i jak zostanie przeprowadzona. Szansą dla rzemiosła w dobie cyfrowej jest większy dostęp do środków produkcji i technologii, np. tworzenia w 3D. Następuje dzięki temu synergia doświadczenia ludzkiego z możliwościami technologii – łączenie się technik cyfrowych z technikami pracy ręcznej³. Natomiast kłopotem współczesnych rzemieślników (i często szerzej – twórców) jest brak uczniów, kontynuatorów. Mamy nadzieję, że w czasach nowoczesności nastąpi ponowne odkrywanie rzemiosła. Bez wątpienia będzie to szansą na przetrwanie technik i mistrzostwa wykonania, a aktywność projektantów, znających potrzeby współczesnych odbiorców, zapewni popyt na rzemieślniczą ofertę⁴.

ZRP podziela opinię, że *jednolity rynek zwiększa mobilność, zapewnia sprzyjające warunki rozwoju dla innowacyjnych modeli biznesowych*. Ochrona jednolitego rynku ma pierwszorzędne znaczenie, musimy zapewnić jego pełną operacyjność i sprawne funkcjonowanie. Oprócz ochrony zdrowia obywateli państwa członkowskie muszą zwrócić szczególną uwagę na ustanowienie zielonych korytarzy umożliwiających swobodny przepływ towarów przez Unię. Po zakończeniu kryzysu jednolity rynek będzie musiał stanowić fundament ożywienia gospodarczego w Europie.

Ukierunkowanie na odporność będzie wymagało ścisłego monitorowania. W niniejszym komunikacie proponuje się wprowadzenie tabeli wskaźników odporności. Podejście oparte na tabeli wskaźników wydaje się racjonalne. Aby jednak w pełni odzwierciedlało faktyczną odporność danego kraju należy precyzyjnie dobrać wskaźniki oceny wspólne dla wszystkich krajów członkowskich. *Plan ten zapewni dynamiczną perspektywę synergii i kompromisów między poszczególnymi celami polityki UE, wspierając tym samym spójność polityk UE*. Droga do uzyskania odporności wymaga skutecznych, zorganizowanych działań w skali całej UE, opartych na fundamentach dobrego zrozumienia apetytu na ryzyko oraz profilu zagrożeń,

³ L. Trojan (red.), *Innowacyjne rzemiosło*, <http://www.zamekcieszyn.pl/files/1543587959-7innowacyjne-rzemioslo.pdf>, s. 4; 21; 26.

⁴ Tamże, s. 8.

dopasowania strategii działania do celów, dobrego przygotowania do szybkiej reakcji na incydenty, współdziałania z partnerami. Najbardziej korzystne rezultaty zostaną osiągnięte, gdy działania będą podejmowane wspólnie i wielotorowo, we wszystkich wskazanych obszarach. Uzyskany efekt synergii pozwoli na funkcjonowanie sprawne i odporne na zagrożenia.

Pandemia koronawirusa uderzyła w gospodarkę w wyjątkowy sposób, była szokiem zarówno popytowym, jak i podażowym. Dodatkowo restrykcje związane z transportem międzynarodowym (zamknięcie granic) rozerwały globalne łańcuchy dostaw. Najnowszy **Barometr MŚP UE, przygotowany przez Dział Badawczy SMEunited pokazuje bezprecedensowy spadek klimatu biznesowego dla małych i średnich przedsiębiorców spowodowany kryzysem COVID-19**. Barometr MŚP pokazuje, że blokada gospodarki wywarła dramatyczny wpływ na wiele sektorów usług małych i średnich przedsiębiorców. Uważamy, że wyjątkowa sytuacja, w której się znajdujemy, generuje konieczność zapewnienia pracodawcom ścisłego bezpieczeństwa regulacyjnego, a przez to również i dostosowania regulacji do warunków, w których funkcjonują firmy i wyzwań, z którymi muszą się one mierzyć.

Rozwój epidemii COVID-19 cechuje się, jak do tej pory również wysokim poziomem niepewności. Nie mamy pełnej wiedzy o mechanizmie działania wirusa, nie wiemy też, w jaki sposób będzie mutował. Należy zatem przygotować się do negatywnego scenariusza zakładającego kolejną falę epidemii na wiosnę 2021 roku.

Kryzys wymaga zmiany naszego sposobu działania: musi to być okazja do okazania solidarności, koordynacji i działania. To sprawdzian z jedności europejskiej. Nadszedł czas, aby pokazać, czy jesteśmy prawdziwą Unią, czy nie jesteśmy nią wcale. Mechanizmy wpływające na odporność powinny mieć charakter wyprzedzający i muszą działać jak sprawny mechanizm dostarczający informacji na czas. Informacje te są niezbędne, by móc uniknąć niepożądanych zdarzeń. Działając szybko i wspólnie możemy skutecznie walczyć z kryzysem, który dotyka nas wszystkich.

Z zadowoleniem przyjmujemy dotychczasową pomoc UE, którą Komisja Europejska podjęła w celu walki z COVID-19. Pozytywnie odbieramy również przedstawione w komunikacie założenia. Niemniej jednak należy je dostosować do potrzeb wszystkich grup społecznych i zawodowych. Należy przy tym podkreślić, że w obecnej sytuacji, ważniejsze wydają się aspekty społeczno-gospodarcze niż polityczne.